

УДК 343.237

ВИКОНАВЕЦЬ ЯК ВИД СПІВУЧАСНИКА У ЗЛОЧИНІ

Орловський Р.С., к. ю. н., доцент
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню поняття та ознак виконавця як виду співучасника злочину. Наведена позиція автора стосовно законодавчого визначення виконавця злочину.

Ключові слова: співучасть у злочині, виконавець злочину, співвиконавець, посередній виконавець.

Статья посвящена исследованию понятия и признаков исполнителя как вида соучастника преступления. Приведена позиция автора относительно законодательного определения исполнителя преступления.

Ключевые слова: соучастие в преступлении, исполнитель преступления, соисполнитель, посредственный исполнитель.

Orlovsky R.S. THE PRINCIPAL OFFENDER AS A TYPE OF ACCOMPLICES

The article is devoted to the study of the concept and features of the principal offender as a type of accomplices. Author's legislative definition of the principal offender is given.

Key words: complicity in the crime, the principal, co-principal, a mediocre principal.

Постановка проблеми. У кримінально-правовій доктрині відсутня єдність думок щодо поняття та ознак виконавця злочину в цілому, й окремих його різновидів зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питання присвячені праці Ф.Г. Бурчака, П.І. Гришаєва, Н.Г. Іванова, О.О. Кваші, М.І. Ковальова, А.П. Козлова, Г.А. Кригера, П.Ф. Тельнова, А.Н. Трайніна, В.Г. Усова, О.Л. Цвіренко.

Метою статті є дослідження поняття виконавця та його різновидів з подальшими пропозиціями щодо вдосконалення його законодавчого визначення.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи поняття виконавця злочину, перш за все доцільно підкреслити, що воно обмежується рамками інституту співучасті. Відповідно до ч. 1 ст. 27 Кримінального кодексу України (далі – КК) співучасниками злочину поряд із виконавцем є організатор, підбурювач та пособник. Саме визначення виконавця дається у ч. 2 ст. 27 КК України, відповідно до якої виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка в співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК України. Поза межами норм, що регламентують інститут співучасті, поняття виконавця не використовується, що свідчить про можливість використання цього терміну лише в межах інституту співучасті.

Однак у науці кримінального права існує думка про те, що поняття виконавця стосується не лише співучасті, але й злочинів, які

вчиняються одноособово. Так, А.П. Козлов вважає цілком правомірно розповсюджувати поняття виконавця і на осіб у випадку вчинення злочину одноособово [1, с. 104]. Учений пропонує вивести поняття виконавця за межі інституту співучасті, тому що, на його думку, виконавець може бути як співучасником, так і суб'єктом, який діє одноособово, безпосередньо або опосередковано, спричиняючи шкоду.

Свого часу ще А.Н. Трайнін [2, с. 104] зазначав, що виконавець можливий лише в складі інших співучасників. Такої ж позиції дотримувався й Ф.Г. Бурчак, на думку якого виконавець злочину поняття співвідносне. Воно можливе тільки в співучасті, тобто в тих випадках коли поряд з виконавцем діють й інші особи, які виконують іншу функціональну роль – організатор, підбурювач, пособник. Якщо злочин учиняється одноособово, питання про його роль та функції не виникає. У таких випадках йдеться просто про суб'єкта злочину [3, с. 135].

О.Л. Цвіренко вважає, що у випадку одноособового вчинення злочину відсутня необхідність визначати роль особи в якості виконавця. Вказівка на виконавця злочину дає можливість говорити про конкретну роль і функції особи при вчиненні злочину в співучасті [4, с. 87–88].

Наведені позиції науковців свідчать про те, що виведення виконавця за межі інституту співучасті є недоцільним, оскільки не можна змішувати поняття суб'єкта злочину та виконавця злочину. Загальновідомо, що будь-який із співучасників (виконавець/співвиконавець, організатор, підбурювач і пособник), а також особа, яка вчиняє зло-

чин одноособово, повинні бути наділені всіма ознаками загального суб'єкту.

Суб'єкт злочину займає самостійне місце серед елементів складу злочину, а виконавець характеризує певну діяльність при вчиненні злочину в співучасті. Отже, виконавець існує за наявності інших співучасників: співвиконавця, організатора, підбурювача, пособника.

Поняття «виконавець» утворюється шляхом збільшення змісту поняття «суб'єкт злочину», за рахунок доповнення його особливою функціональною ознакою виконання злочину.

Обсяг поняття «виконавець злочину» є меншим у порівнянні з поняттям «суб'єкт злочину», водночас виконавець злочину повинен бути наділений всіма ознаками загального суб'єкта злочину. Таким чином, виконавець злочину це завжди співучасник¹.

Як зазначалось раніше, оскільки виконавець злочину виділяється в якості виду співучасника, він повинен бути наділений особливою ознакою, яка відмежовує його від інших видів співучасників (організатора, підбурювача, пособника).

Встановлення такої особливої ознаки неминуче призводить до необхідності визначення критерію, покладеного в основу класифікації співучасників за видами. Теорії кримінального права відомо декілька теорій класифікації співучасників на види: об'єктивна теорія, суб'єктивна теорія та змішана².

А.Н. Трайнін писав, що співучасть є комбінована співпраця, у якій кожній особі відведено певне місце, певні функції, певна роль. Класифікація співучасників повинна проводитись стосовно цих реальних особливостей співучасті: вона повинна бути побудована з урахуванням конкретних функцій співучасника [2, с. 98].

Стаття 27 КК України при визначенні видів співучасників враховує їх роль у вчиненні злочину або, іншими словами, характер участі. Слід зазначити, що ст. 27 КК України не містить єдиного критерію поділу співучасників на види, тому що роль учасника, характер участі у вчиненні злочину є узагальненими поняттями, які включають у себе декілька характеристик. Так, зокрема М.І. Ковальов вказує, що пособники і підбурювачі виділяються за характером участі в злочині, організатор – за ступенем такої участі [7, с. 172]. Така позиція не є виправданою, адже характер участі – це якісна ознака, а ступінь участі – кількісна.

Слід погодитись з думкою В.Г. Усова, що всіх співучасників можна поділити на дві основні групи:

1) особи, що безпосередньо вчиняють злочин;

2) особи, що вчиняють злочин опосередковано [8, с. 60].

Саме на цій первинній класифікації співучасників ґрунтується подальше розмежування. До першої групи відносяться виконавці (співвиконавці), до другої – організатори, підбурювачі та пособники.

Ще А.В. Лохвицький писав, що яку б класифікацію не сприйняло законодавство, якої думки воно б не було про важливість того чи іншого роду співучасті, воно прямо чи не прямо визнає два види осіб, які беруть участь у вчиненні злочину: тих, які дійсно його вчинили, і тих, які морально чи матеріально брали участь у його вчиненні, відіграючи при цьому другорядну роль [9, с. 144].

Враховуючи викладене, слід зазначити, що єдиною особливою ознакою, на підставі якої в кримінальному законі виділяється виконавець злочину, є безпосереднє вчинення злочину.

На думку А.Н. Трайніна, виконавець є безпосереднім фізичним автором вчинення злочину [2, с. 104].

П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер пишуть, що виконавці безпосередньо вчиняючи дії, що утворюють склад злочину, звичайно, займають серед інших співучасників дуже важливе місце. Саме вони втілюють в життя спільний для всіх співучасників злочинний намір [10, с. 141].

Як вважає М.І. Ковальов: «Без виконавця відсутня і співучасть. Особливі умови і форми відповідальності співучасників, – пише далі автор, – можливі тільки в тому випадку, якщо виконавець виконав задуманий співучасниками склад злочину, чи принаймні розпочав його виконання» [11, с. 98–99].

Наведені міркування науковців свідчать про те, що виконавець займає основне, провідне місце в спільно вчинюваному злочині.

Законодавче визначення виконавця злочину передбачене ч. 2 ст. 27 КК України включає в себе три різновиди:

– виконавець – особа, яка безпосередньо вчинила злочин;

– співвиконавець – особа, яка безпосередньо брала участь у вчиненні злочину спільно з іншими особами (співвиконавцями);

– посередній виконавець – особа, яка вчинила злочин шляхом використання ін-

¹Більш детально див.: Орловський Р.С. Про співвідношення понять «суб'єкт злочину» та «виконавець злочину» / Р.С. Орловський // Право і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 166–169 [5].

²Більш детально див.: Орловський Р.С. Теорії класифікації співучасників / Р.С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. Вип. 1. Т. 3. – С. 72–76 [6].

ших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності.

Перший різновид виконавця – особа, яка безпосередньо вчинила злочин.

П.Ф. Тельнов вказує на те, що поняття безпосереднього вчинення злочину може означати тільки виконання об'єктивної сторони злочину власними діями, особисто [12, с. 77]. Безпосереднє означає власноручне виконання однією особою всіх дій, що утворюють ознаку об'єктивної сторони складу злочину [13, с. 348–349].

Беручи до уваги зазначене, можна стверджувати про те, що безпосереднє вчинення злочину означає особисте виконання особою діянь, що утворюють об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Стосовно використання законодавцем словосполучення «безпосереднє вчинення злочину», то воно видається невдалим.

Так, зокрема П.І. Гришаєв та Г.А. Кригер писали, що не можна вважати, що тільки виконавець вчиняє злочин – злочин вчиняють всі співучасники [10, с. 136].

А.П. Козлов у зв'язку з цим пише, що тільки дії виконавця входять у структуру поведінки на стадії виконання. Дії інших співучасників не здатні в силу своєї специфіки досягти злочинного результату. На його думку, виконавцем є особа, що виконала об'єктивну сторону злочину, передбачену нормою Особливої частини кримінального закону [1, с. 86].

Нам видається, що цей різновид виконавця доцільно визначати через діяння, яке утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

У юридичній літературі існує думка, відповідно до якої об'єктивну сторону злочину, вчиненого в співучасті, виконує не тільки виконавець (співвиконавець), а й решта співучасників, і тому діяння вчиняють усі співучасники [14, с. 4].

Безумовно, усі співучасники вчиняють діяння, але кожний своє: організатор – організовує та/або керує, підбурювач – підбурює, пособник – сприяє, але тільки виконавець (співвиконавець) вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину передбаченого статтею Особливої частини КК України.

Заслугове підтримки думка В.Г. Усова, який вважає, що виконавець злочину – це особа, яка вчинила діяння, передбачене статтею або частиною статті Особливої частини КК України [8, с. 70].

Наступний різновид виконавця – це співвиконавець.

КК жодним чином не характеризує співвиконавця злочину, прирівнюючи його фактично до виконавця – тобто до особи, яка безпосередньо вчиняє злочин. Водно-

час фігура співвиконавця далеко неоднозначна.

Так П.І. Гришаєв, Г.А. Кригер писали, що в кримінальному праві під виконавством розуміється не обов'язково виконання особою всіх дій складу, а безпосередня участь у вчиненні таких дій. Це означає, що особи, які виконали частину дій, що утворюють склад цього злочину або навіть не виконали самостійних дій, які входять до складу, надавали в момент вчинення злочину ту чи іншу допомогу іншим – також повинні розглядатись, як виконавці злочину [10, с. 140].

Інші вчені вказують на таку ознаку співвиконавства, як присутність на місці вчинення злочину [15, с. 14; 16, с. 46–47].

Видається, що такі думки є дискусійними, оскільки свідчать про відсутність різниці в діяльності решти співучасників злочину і діяльності співвиконавця у вчиненні злочину.

Окремі вчені виділяють навіть співвиконавство з розподілом ролей, коли декілька чи тільки один з учасників своїми діями вчиняє склад злочину, а решта, хоч і беруть участь у вчиненні цього злочину, але вчиняють дії, які утворюють тільки деякі елементи складу, або дії, які взагалі не є елементами складу злочину [17, с. 18].

Так, наприклад, Н.Г. Іванов пропонує таке законодавче визначення співвиконавця: «це особа, яка повністю або частково виконала об'єктивну сторону злочину спільно з іншою особою» [18, с. 119]. Фактично такої думки дотримується і О.Л. Цвіренко, яка вважає співвиконавцем особу, що повністю або частково виконала об'єктивну сторону злочину спільно з іншими особами (співвиконавцями) [4, с. 9–10]. Наведене розуміння співвиконавця злочину за своїм змістом видається правильним, однак слід зазначити, що об'єктивна сторона злочину повністю виконавцем може і не виконуватись, але в будь-якому разі вчиняється діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Вдалою видається думка П.Ф. Тельнова про те, що для визнання особи співвиконавцем необхідно довести, що вона виконала хоча б частину діяння, яка утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину [12, с. 113].

Саме через діяння, яке утворює об'єктивну сторону, слід визначати співвиконавця злочину. При цьому слід враховувати законодавчу конструкцію об'єктивної сторони складу злочину, яка може включати в себе одне чи декілька діянь.

У випадку, коли мова йде про одне діяння, що утворює об'єктивну сторону злочину, слід мати на увазі, що воно може вклю-

чати в себе декілька складових. З цього приводу В.І. Кудрявцев писав, що проявляючись зовні через окремі рухи тіла, злочинне діяння, однак не зводиться тільки до руху тіла. Типово воно охоплює сукупність рухів, причому однакові за своїм значенням дії можуть бути виконані різними рухами [19, с. 67].

Діяння співвиконавця може бути виконано в різному обсязі: співвиконавець у повному обсязі виконує діяння, що утворює об'єктивну сторону; один із співвиконавців у повному обсязі виконує діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину, а інший вчиняє тільки частину діяння, що утворює об'єктивну сторону; жоден із співвиконавців у повному обсязі не вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину, але таке діяння утворюється із сукупності дій, вчинених співвиконавцями.

Таким чином, співвиконавцем є особа, яка особисто повністю або частково вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину, передбачену в Особливій частині КК України спільно з іншими особами – співвиконавцями.

Третім різновидом виконавця, який вказується в ч. 2 ст. 27 КК України є особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне.

Єдність думок з приводу термінологічного визначення цього різновиду в науці кримінального права відсутня. Одні вчені називають його опосередкованим виконавцем [1, с. 96], інші – посереднім виконавцем [11, с. 75, 76].

Не ігноруючи правильності термінологічного визначення того чи іншого явища, доцільним вбачається зосередитися на його змісті.

Вочевидь, при розгляді посереднього виконавця слід враховувати два аспекти. Перший – посереднє вчинення злочину полягає в тому, що особа, яка безпосередньо вчиняє діяння, яке утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину відповідно до КК України, не підлягає кримінальній відповідальності.

Слід зазначити, що посереднє вчинення злочину принципово відрізняється від безпосереднього вчинення злочину, що є суттю виконавця. Поняття «посереднє вчинення злочину» включає в себе тільки випадки, коли діяння вчинюється виключно особами, які не підлягають кримінальній відповідальності. При посередньому вчиненні злочину саме посягання, як зазначив Р.Р. Галіакбаров, виконується тільки чужими руками [20, с. 40].

Невирішеним є питання стосовно обсягу такого діяння – воно повинно виконуватися повністю або частково. На думку Є.В. Благова, у силу допустимості законодавцем для безпосереднього виконавця злочину повного або часткового вчинення злочину відсутні причини іншого вирішення питання стосовно посереднього виконавця [21, с. 207].

Посереднє виконання відсутнє в тих випадках, коли особа також поряд з особою, яка не підлягає кримінальній відповідальності, повністю або частково вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину.

Так, А.Н. Трайнін писав, що злочин досить часто вчиняється за допомогою спеціальних знарядь та інструментів – відмички, ножа, револьвера і т.п. Можливі випадки, коли в якості такого сліпого знаряддя в руках справжнього злочинця виступає людина. У цих випадках із зовнішньої сторони наявна спільна діяльність декількох осіб, але по суті тут тільки вдавана співучасть [2, с. 122].

Таким чином, складається ситуація, коли злочинна діяльність, яка за своїми показниками не відповідає ознакам виконавця злочину, відноситься законодавцем до виконавця злочину.

У юридичній літературі пропонуються різні шляхи вирішення цієї проблеми. Так, на думку А.П. Козлова, така ситуація в цілому не є співучастю, оскільки діє один суб'єкт і як мінімум один не суб'єкт злочину, саме тому відсутній предмет для аналізу в межах вчення про співучасть [1, с. 99–101].

Інші вчені розглядають посереднього виконавця в межах діяльності, яку він здійснював стосовно особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності. Професор Ф.Г. Бурчак пропонував посереднє виконавство розглядати при характеристиці підбурювання, а самого посереднього виконавця вважати підбурювачем до злочину [3, с. 139–140].

Хибність наведеної позиції очевидна, тому що підбурювач як вид співучасника можливий тільки в межах співучасті, а посереднє виконавство співучасті не утворює в силу відсутності кількісної ознаки, а саме наявності двох чи більше суб'єктів злочину.

Д.А. Безбородов пропонує ввести загальний інститут для кримінально-правової оцінки всіх випадків спільної злочинної діяльності – спільний злочин (спільне злочинне діяння). Така категорія, на думку науковця, повинна включати в себе співучасть, необережне спільне спричинення злочинного результату, спільна участь у вчиненні злочину з особами, які не підлягають кримінальній відповідальності [22, с. 18].

У контексті питання, що розглядається, заслуговує на увагу позиція Р.С. Рижова, який вважає, що посереднє вчинення злочину необхідно ділити на два різновиди схожі за способом та механізмом вчинення злочину, але якісно відмінні між собою: на посереднє вчинення злочину, яке не є співучастю, у цьому випадку в посереднього учинителя немає співучасників; і на посереднє вчинення злочину, яке є співучастю, тобто в цьому випадку в посереднього виконавця є співучасники. «Посереднє вчинення злочину» (або посереднє спричинення) і «посереднє виконання злочину» не є тотожними поняттями. Перше має загальний характер, а друге охоплює виключно випадки спільної злочинної діяльності, оскільки фігура виконавця притаманна тільки співучасті [23, с. 105].

Необхідність законодавчої регламентації посереднього вчинення злочину за межами інституту співучасті не викликає сумніву.

Висновки: Частина 2 ст. 27 КК України закріплює фактично три різновиди виконавця злочину:

1. а) виконавець – особа, яка в співучасті з організатором, підбурювачем та пособником безпосередньо вчинила злочин; б) співвиконавець – особа, яка безпосередньо брала участь у вчиненні злочину, обов'язково спільно з іншим виконавцем та можливо організатором, підбурювачем та пособником; в) посередній виконавець – особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, які відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності.

2. Перший різновид виконавця доцільно було б визначити як особу, яка в співучасті з іншими суб'єктами злочину вчинила діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Поняття другого різновиду виконавця, а саме співвиконавця можна визначити як особу, яка у співучасті з іншими співучасниками повністю або частково виконала діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Стосовно третього різновиду, а саме посереднього виконавця, то його слід виключити з ч. 2 ст. 27 КК України, закріпивши відповідне поняття в ч. 5 ст. 18 КК України.

3. Враховуючи вищевикладене ч. 2 ст. 27 КК України можна сформулювати таким чином:

«Виконавцем (співвиконавцем) визнається особа, яка повністю або частково вчинила діяння, передбачене статтею або частиною статті Особливої частини КК України».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козлов А.П. Соучастие: традиции и реальность / А.П. Козлов. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 362 с.
2. Трайнин А.Н. Учение о соучастии / А.Н. Трайнин. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 158 с.
3. Бурчак Ф.Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву / Ф.Г. Бурчак. – К.: Наук. думка, 1969. – 216 с.
4. Цвиренко О.Л. Исполнитель преступления как вид соучастника по уголовному праву Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.Л. Цвиренко; Институт государства и права Тюмен. гос. ун. – Тюмень, 2005. – 191 с.
5. Орловський Р.С. Про співвідношення понять «суб'єкт злочину» та «виконавець злочину» / Р.С. Орловський // Право і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 166–169.
6. Орловський Р.С. Теорії класифікації співучасників / Р.С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. Вип. 1. Т. 3. – С. 72–76.
7. Ковалев М.И. Соучастие в преступлении / М.И. Ковалев. – Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1999. – 204 с.
8. Усов В.Г. Понятие и ответственность исполнителя преступления: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / В.Г. Усов; Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний. – Рязань, 2007. – 231 с.
9. Лохвицкий А. Курс русского уголовного права / А. Лохвицкий. – СПб.: Скоропечатня Ю.О. Шрейера, 1871. – 704 с.
10. Гришаев П.И. Соучастие по советскому уголовному праву / П.И. Гришаев, Г.А. Кригер. – М.: Госюриздат, 1959. – 255 с.
11. Ковалев М.И. Соучастие в преступлении. ч. 1. Понятие соучастия / М.И. Ковалев // «Ученые труды» Свердловского юридического института. – Свердловск: СЮИ, 1960. – Т. 3: Серия уголовного права. – 1960. – 287 с.
12. Тельнов П.Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П.Ф. Тельнов. – М.: Юрид. лит., 1974. – 208 с.
13. Курс российского уголовного права. Общая часть / под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. – М.: Спарк, 2001. – 767 с.
14. Арутюнов А.А. Объективная сторона преступлений, совершаемых в соучастии / А.А. Арутюнов // Уголовное право. – 2002. – № 2. – С. 4–6.
15. Борзенков Г.Н. Квалификация соучастия в краже с проникновением в помещение, иное хранилище или жилище / Г.Н. Борзенков // Сов. юстиция. 1986. – № 6. – С. 14–18.
16. Кругликов Л.Л. Квалифицирующие обстоятельства: понятие, виды, влияние на квалификацию преступления: [учебное пособие] / Л.Л. Кругликов, В.Н. Савинов. – Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 1989. – 88 с.
17. Гаухман Л.Д. Соисполнительство и пособничество при разбое / Л.Д. Гаухман // Сов. Юстиция. – 1973. – № 2. – С. 18–19.
18. Иванов Н.Г. Модельный уголовный кодекс. Общая часть. Опус № 1: [монография] / Н.Г. Иванов; гл. ред. Н.Д. Эриашвили. – М.: Закон и право; ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 143 с.

19. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М. : Госюриздат, 1960. – 244 с.

20. Галиакбаров Р.Р. Как квалифицировать убийства и изнасилования, совершенные групповым способом / Р.Р. Галиакбаров // Российская юстиция. – М. : Юрид. лит., 2000. – № 10. – С. 40–50.

21. Благоев Е.В. Применение уголовного права: теория и практика / Е.В. Благоев. – СПб. : Юрид. Центр Пресс, 2004. – 505 с.

22. Безбородов Д.А. Совместное преступное деяние как категория уголовного права (постановка вопроса) / Д.А. Безбородов // Российская юстиция. – 2005. – № 11. – С. 17–19.

23. Рыжов Р.С. Уголовная ответственность соучастников преступления : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Р.С. Рыжов ; Акад. права и управления М-ва юстиции России. – Рязань, 2003. – 236 с.

УДК 343.81

ДО ВИРОБЛЕННЯ МОДЕЛІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ ВИКОНАННЯ Й ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ, В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Пузырьов М.С., к. ю. н.,
начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру
Інститут кримінально-виконавчої служби

Статтю присвячено виробленню моделі порівняльного аналізу виконання й відбування покарань, пов'язаних з позбавленням волі, в Україні та зарубіжних країнах.

Ключові слова: кримінально-виконавча (пенітенціарна) компаративістика, виконання покарань, відбування покарань, покарання, пов'язані з позбавленням волі, зарубіжний досвід.

Статья посвящена выработке модели сравнительного анализа исполнения и отбывания наказаний, связанных с лишением свободы, в Украине и зарубежных странах.

Ключевые слова: уголовно-исполнительная (пенитенциарная) компаративистика, исполнение наказаний, отбывание наказаний, наказания, связанные с лишением свободы, зарубежный опыт.

Pusyriov M.S. THE DEVELOPMENT A MODEL OF COMPARATIVE ANALYSIS OF EXECUTING AND SERVING PUNISHMENTS LINKED WITH DEPRIVATION OF LIBERTY IN UKRAINE AND FOREIGN COUNTRIES

The article is dedicated to the development a model of comparative analysis of executing and serving punishments linked with deprivation of liberty in Ukraine and foreign countries.

Key words: criminal-executive (penitentiary) comparison, executing punishments, serving punishments, punishments linked with deprivation of liberty, foreign experience.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування Державної кримінально-виконавчої служби України керівництвом пенітенціарного відомства на порядок денний поставлено питання вивчення позитивного зарубіжного досвіду у сфері кримінально-виконавчих правовідносин з метою вироблення оптимальної національної пенітенціарної моделі, орієнтованої на міжнародно визнані стандарти і практику виконання покарань та інших заходів кримінально-правового характеру. Нині така модель перебуває на стадії розбудови, тривалих дискусій й пошуку однастайності думок серед вітчизняних учених-пенітенціаристів. Серед наявних нині напрацювань слід виділити інноваційний проект професора І.Г. Богатирьова «Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу» [1], а також спробу І.С. Яковець сформулювати Концепцію опти-

мізації виконання покарань [2, с. 185–189]. Проте зазначені концептуальні документи недостатньо глибоко враховують накопичений зарубіжний пенітенціарний досвід, а якщо і враховують, то не повною мірою адаптують його до національних особливостей, а також надають перевагу при порівнянні більшою мірою географічному критерію, ніж критерію функціональному. Нагадаємо, що «функціональне порівняння – це дослідження правових засобів вирішення однакових соціальних і правових проблем різними пенітенціарними системами. Функціональне порівняння починається не з визнання певних правових норм та інститутів як відправного пункту порівняння, а з висування певної соціальної проблеми, і вже потім відбувається пошук правової норми або інституту, за допомогою яких цю проблему може бути вирішено» [3, с. 134–135].